

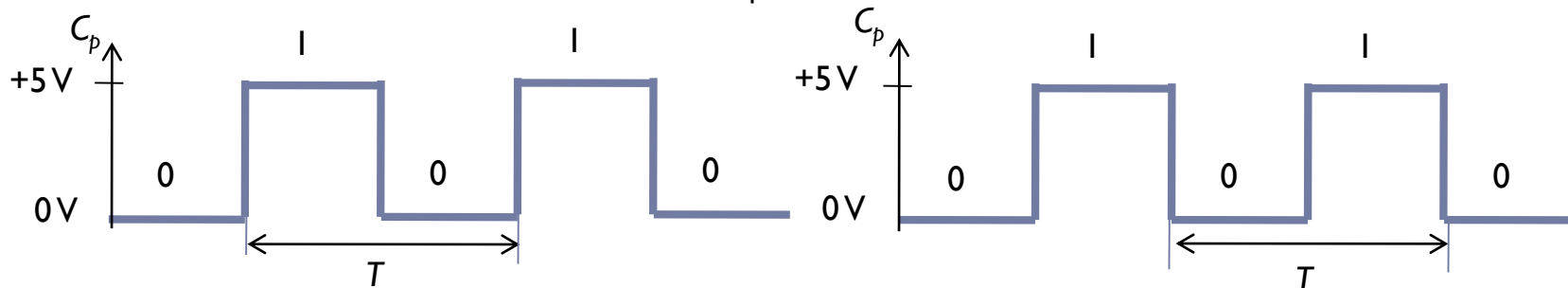
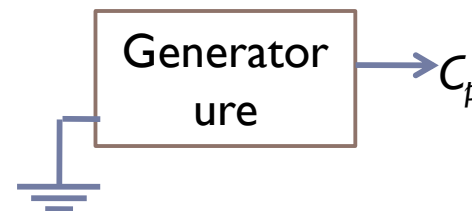
Digitalna vezja, BVS-RI

Mira TREBAR

Vaja 1 Številski sistemi, kode, signali, logisim

1 Digitalni signali

- ❑ **Digitalni signali** – zaporedje (niz) logičnih 0 in logičnih 1
- ❑ **Urin signal** – je periodični signal (ponavljajoče zaporedje ničel in enic v podanem časovnem intervalu).
- ❑ Kako ga dobimo?
- ❑ Uporabimo digitalno vezje (Generator ure) z izhodom C_p .
- ❑ **Časovni diagram** digitalnega signala C_p .

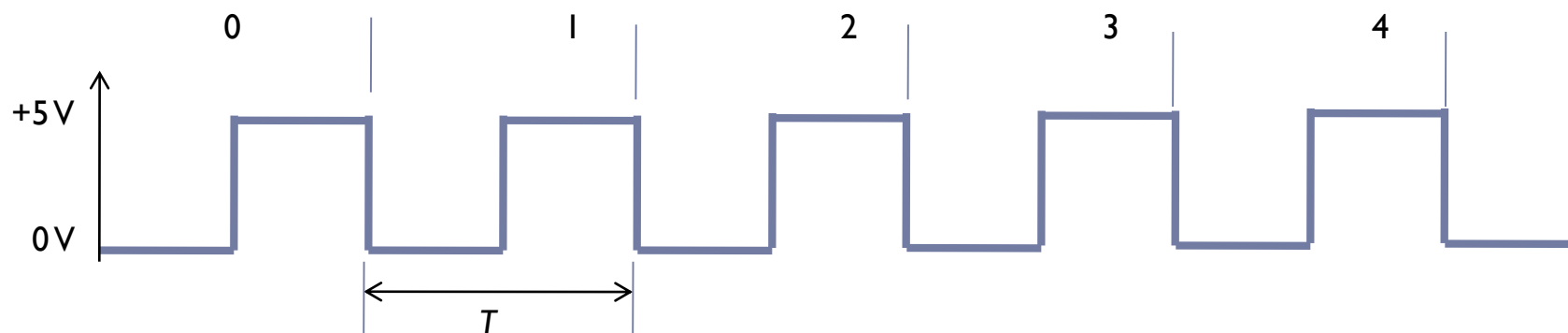

- ❑ **Perioda T** - časovna dolžina med dvema prehodoma iz 0 v 1 ali iz 1 v 0. Enota je sekunda (s)
  - Perioda T se prične s prehodom iz logične 0 v logično 1.
  - Perioda T se prične s prehodom iz logične 1 v logično 0.

□ Frekvenca F

- število ponavljajočih dogodkov v sekundi (enota je *hertz* - $1 \text{ Hz} = 1/\text{s}$).
- število ciklov ali število impulzov v sekundi.

- Primer: Izračun frekvence F , če je perioda T enaka $2 \mu\text{s}$.

$$F = \frac{1}{T} = \frac{1}{2 \mu\text{s}} = \frac{1}{2 * 10^{-6}} = 0.5 * 10^6 = 0.5 \text{ MHz}$$

- Primer: Izračun periode T , če je frekvenca F enaka 1 kHz .

$$T = \frac{1}{F} = \frac{1}{1 * 10^3 \text{ Hz}} = 10^{-3} \text{ s} = 1 \text{ ms}$$

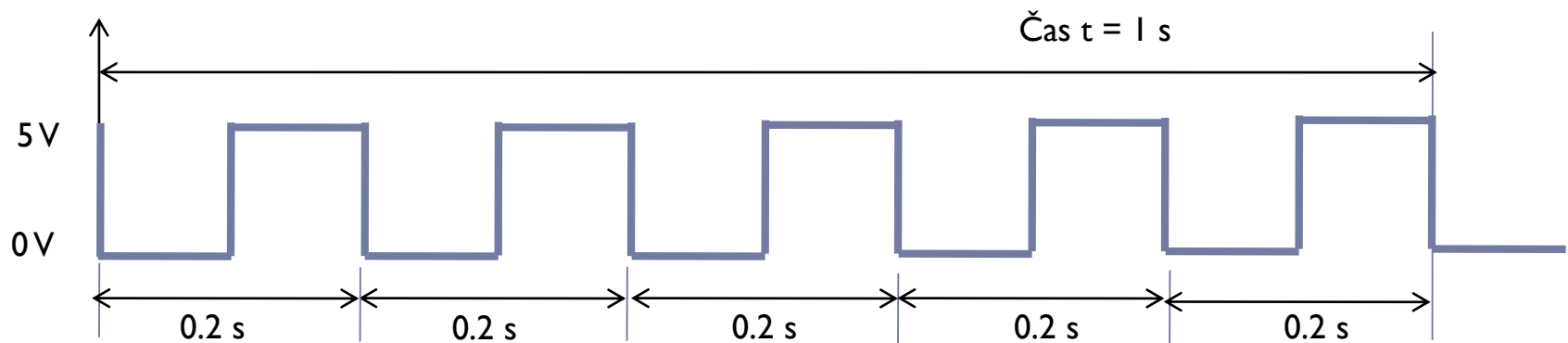
Naloga 1:

- Izračunajte frekvenco F , če je perioda $T = 0.2 \text{ s}$.

$$F = \frac{1}{T} = \frac{1}{0.2 \text{ s}} = \frac{10}{2 \text{ s}} = 5 \text{ Hz}$$

- Narišite časovni diagram periodičnega urinega signala za periodo $T = 0.2 \text{ s}$ za čas $t = 1 \text{ s}$, kjer je čas trajanja ničle enak času trajanja enice in se perioda prične s preходом iz 1 v 0.

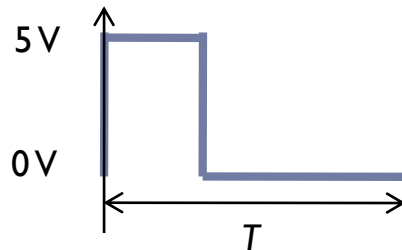

- Izračunajte periodo T , če je frekvenca $F = 100 \text{ kHz}$.

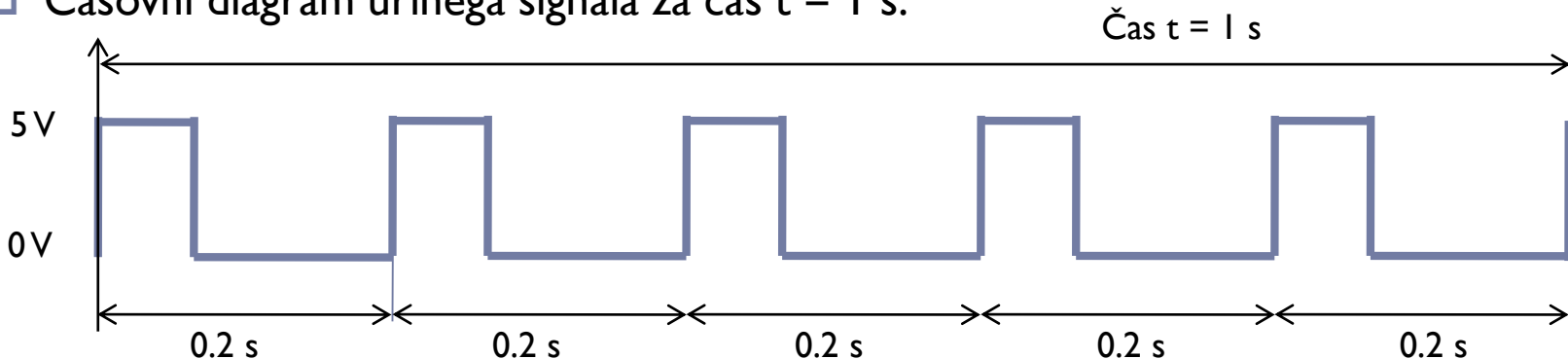
$$T = \frac{1}{F} = \frac{1}{100 \times 10^3} = \frac{1}{10^5} = 1 \cdot 10^{-5} \text{ s} = 10 \mu\text{s} \text{ ali } = 0.01 \text{ ms}$$

Naloga 2:

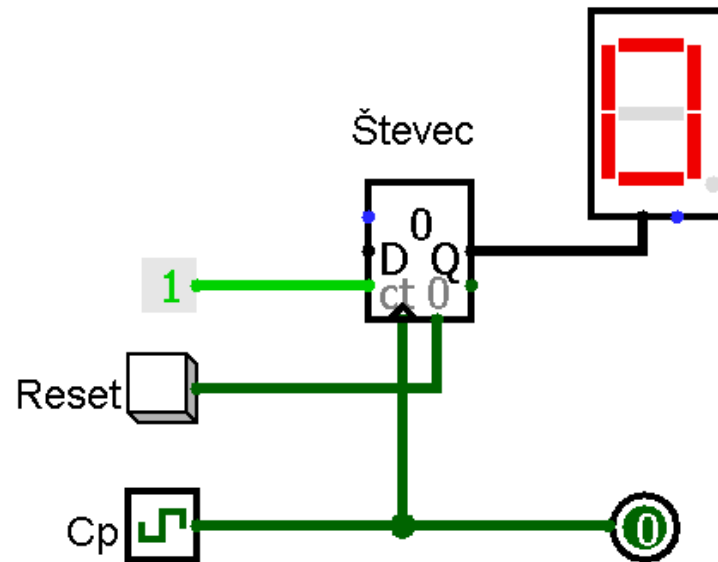
- Narišite periodičen urin signal za periodo $T = 0.2$ s za čas $t = 1$ s, kjer je čas trajanja ničle enak 2-kratnemu času trajanja enice in se perioda prične s prehodom iz 0 v 1.
- Časovni diagram periode T , ki se prične s prehodom iz 0 v 1 in ima logično 1 prvo tretjino, nato pa logično 0 preostali dve tretjini periode.

- Časovni diagram urinega signala za čas $t = 1$ s.

- Primer uporabe urinega signala za krmiljenje števca, kjer se povečujejo vrednosti za 1 v vsaki periodi (funkcija inkrement)
  - Stanja števca: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, A, B, C, D, E, F
  - Spreminjanje frekvence in prikaz stanj (logisim).
  - Cp – urin signal
  - Reset – brisanje števca

2 Številski sistemi in kode

□ Uporabljamo:

- Desetiški: $r=10$, cifre: 0,1,2,3,4,5,6,7,8,9
- Dvojiški: $r=2$, cifri: 0,1
- Šestnajstiški: $r=16$, cifre in znaki: 0,1,2,3,4,5,6,7,8,9,A,B,C,D,E,F

□ Zapis poljubnega števila v pozicijskem zapisu (b_i, r, n, p)

$$N = b_{n-1} b_{n-2} \dots b_0 b_{-1} \dots b_{-p}$$

$$N = b_{n-1} * r^{n-1} + b_{n-2} * r^{n-2} + \dots + b_0 * r^0 + b_{-1} * r^{-1} + \dots + b_{-p} * r^{-p}$$

	b_7	b_6	b_5	b_4	b_3	b_2	b_1	b_0
Zapis s potencami osnove r	r^7	r^6	r^5	r^4	r^3	r^2	r^1	r^0
Osnova $r=10$	10^7	10^6	10^5	10^4	10^3	10^2	10^1	10^0
Osnova $r=16$	16^7	16^6	16^5	16^4	16^3	16^2	16^1	16^0
Osnova $r=2$	2^7	2^6	2^5	2^4	2^3	2^2	2^1	2^0
Desetiška vrednost	128	64	32	16	8	4	2	1

□ Pretvorba: desetiško število → dvojiško število

▪ **Deljenje** z osnovo $r = 2$

$$34/2 = 17; \text{ o} = 0 \text{ (LSB)}$$

$$17/2 = 8; \text{ o} = 1$$

$$8/2 = 4; \text{ o} = 0$$

$$4/2 = 2; \text{ o} = 0$$

$$2/2 = 1; \text{ o} = 0$$

$$1/2 = 0; \text{ o} = 1 \text{ (MSB)} \quad \rightarrow 34_{10} = 100010_2$$

▪ **Seštevanje potenc** števil z osnovo $r = 2$

$$34_{10} = 32 + 2 = 2^5 + 2^1 \rightarrow 34_{10} = 100010_2$$

□ Pretvorba: šestnajstiško število ↔ dvojiško število

$$1B5_{16} \rightarrow 0001\ 1011\ 0101 = 000110110101_2$$

$$101000010010_2 \rightarrow 1010\ 0001\ 0010 = A12_{16}$$

Naloga 1:

- Dvojiška in šestnajstiška števila pretvorite v desetiška števila.

$$010011.01_2 = 1*2^6 + 1*2^3 + 1*2^2 + 1*2^{-2} = 64 + 8 + 4 + 0.25 = 76.25_{10}$$

$$1A23_{16} = 1*16^3 + 10*16^2 + 2*16^1 + 3*16^0 = 4096 + 2560 + 32 + 3 = 6691_{10}$$

- Pretvorite podana števila v desetiška in preverite rezultat s kalkulatorjem.

Številski sistem	Število	Rezultat – desetiško število
Dvojiški	10101.101 ₂	
	01010010 ₂	
	10001110 ₂	
	00101111 ₂	
Šestnajstiški	1A.25 ₁₆	
	13F ₁₆	
	2D5 ₁₆	
	31C ₁₆	

Naloga 1 Rešitev

- Dvojiška in šestnajstiška števila pretvorite v desetiška števila.

$$010011.01_2 = 1*2^6 + 1*2^3 + 1*2^2 + 1*2^{-2} = 64 + 8 + 4 + 0.25 = 76,25_{10}$$

$$1A23_{16} = 1*16^3 + 10*16^2 + 2*16^1 + 3*16^0 = 4096 + 2560 + 32 + 3 = 6691_{10}$$

- Pretvorite podana števila v desetiška in preverite rezultat s kalkulatorjem.

Številski sistem	Število	Rezultat – desetiško število
Dvojiški	10101.101 ₂	16 + 4 + 1 + 0.5 + 0.125 = 21.625 ₁₀
	01010010 ₂	64 + 16 + 2 = 82 ₁₀
	10001110 ₂	128 + 8 + 4 + 2 = 142 ₁₀
	00101111 ₂	32 + 8 + 4 + 2 + 1 = 47 ₁₀
Šestnajstiški	1A.25 ₁₆	16 + 10 + 2*1/16 + 5*1/256 = 26.02 ₁₀
	13F ₁₆	256 + 48 + 15 = 319 ₁₀
	2D5 ₁₆	512 + 208 + 5 = 725 ₁₀
	31C ₁₆	768 + 16 + 12 = 796 ₁₀

Naloga 2:

- Pretvorite podana števila in preverite rezultat s kalkulatorjem

Št. sistem A	Število	Št. sistem B	Rezultat
Desetiški		Dvojiški (8-bitov)	
	14.25_{10}		
	75_{10}		
	195_{10}		
Dvojiški		Šestnajstiški	
	10101.101_2		
	1101001_2		
	10001110_2		
Šestnajstiški		Dvojiški (16-bitov)	
	$39B5_{16}$		
	$2C5_{16}$		
	$1EF_{16}$		

Naloga 2 Rešitev

- Pretvorite podana števila in preverite rezultat s kalkulatorjem

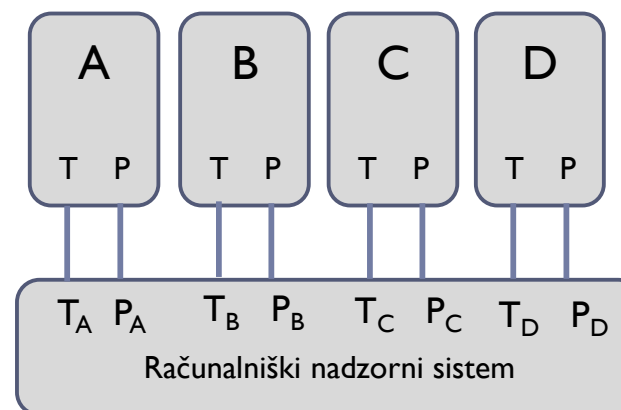
Št. sistem A	Število	Št. sistem B	Rezultat
Desetiški		Dvojiški (8-bitov)	
	14.25_{10}		$8 + 4 + 2 + 0.25 \rightarrow 001110.01_2$
	75_{10}		$64 + 8 + 2 + 1 \rightarrow 01001011_2$
	195_{10}		$128 + 64 + 2 + 1 \rightarrow 11000011_2$
Dvojiški		Šestnajstiški	
	10101.101_2		$0001\ 0101.1010 \rightarrow 15.A_{16}$
	1101001_2		$0110\ 1001 \rightarrow 69_{16}$
	10001110_2		$1000\ 1110 \rightarrow 8E_{16}$
Šestnajstiški		Dvojiški (16-bitov)	
	$39B5_{16}$		0011100110110101_2
	$2C5_{16}$		000001011000101_2
	$1EF_{16}$		000000111101111_2

Naloga 3

□ Aplikacija s številskimi sistemi

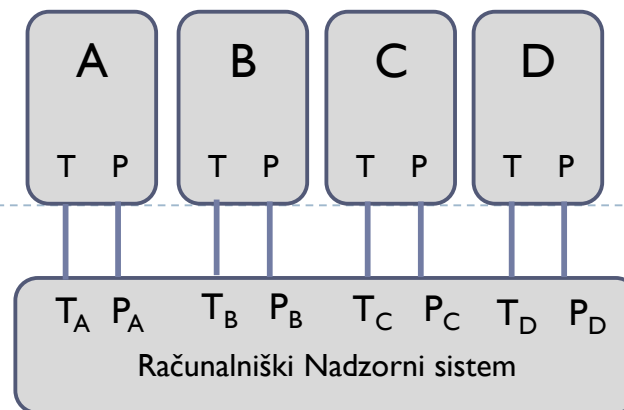
V skladišču kemijske tovarne imajo štiri cisterne. Za nadzor temperature (T) in pritiska (P) uporabljajo računalnik. Če temperatura ali pritisk prekoračita kritično vrednost, se bo izhod sensorja v cisterni postavil na 1. Izhodi sensorjev so 0, če so vsi pogoji pravilnega delovanja izpolnjeni.

Naloge:

- V tabeli zapišite format 8-bitnih binarnih podatkov z označenimi signali posameznega izhoda sensorja, označite najbolj in najmanj pomembno mesto (LSB in MSB), ki jih bere računalnik.
- Kakšne težave so prepoznane, če računalnik prebere dvojiški niz 00100010?
- Kakšne težave so prepoznane, če računalnik na zaslonu izpiše 68_{10} ?

Naloga 3 Rešitev

a) Zapišite izgled binarnih podatkov z označenimi signali posameznega izhoda sensorja in najbolj ter najmanj pomembno mesto MSB in LSB, ki jih bere računalnik.

T_A	P_A	T_B	P_B	T_C	P_C	T_D	P_D
MSB							LSB

b) Kakšne težave so prepoznane, če računalnik prebere dvojiški niz 00100010?

$$T_A=0, P_A=0, T_B=1, P_B=0, T_C=0, P_C=0, T_D=1, P_D=0$$

Temperatura v cisternah B in D je previsoka.

c) Kakšne težave so prepoznane, če računalnik na zaslonu izpiše 68_{10} ?

$$68_D = 01000100_B \rightarrow T_A=0, P_A=1, T_B=0, P_B=0, T_C=0, P_C=1, T_D=0, P_D=0$$

Pritisk v cisternah A in C je previsok.

Naloga 4:

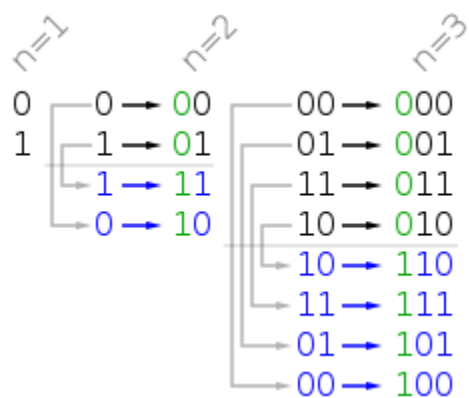
- V tabelo zapišite 4 – bitno Grayevo kodo

Uporaba Grayeve kode:

- Karnaughjev diagram
- Kodirniki
- Popravljanje napake

b_3	b_2	b_1	b_0	g_3	g_2	g_1	g_0
0	0	0	0				
0	0	0	1				
0	0	1	0				
0	0	1	1				
0	1	0	0				
0	1	0	1				
0	1	1	0				
0	1	1	1				
1	0	0	0				
1	0	0	1				
1	0	1	0				
1	0	1	1				
1	1	0	0				
1	1	0	1				
1	1	1	0				
1	1	1	1				

4 - bitna Grayeva koda

b_3	b_2	b_1	b_0	g_3	g_2	g_1	g_0
0	0	0	0				
0	0	0	1				
0	0	1	0				
0	0	1	1				
0	1	0	0				
0	1	0	1				
0	1	1	0				
0	1	1	1				
1	0	0	0				
1	0	0	1				
1	0	1	0				
1	0	1	1				
1	1	0	0				
1	1	0	1				
1	1	1	0				
1	1	1	1				

i	g_3	g_2	g_1	g_0
0	0	0	0	0
1	0	0	0	1
2	0	0	1	1
3	0	0	1	0
4	0	1	1	0
5	0	1	1	1
6	0	1	0	1
7	0	1	0	0
8	1	1	0	0
9	1	1	0	1
10	1	1	1	1
11	1	1	1	0
12	1	0	1	0
13	1	0	1	1
14	1	0	0	1
15	1	0	0	0